

Rozpowszechnienie i recepcja myśli Romana Ingardena w Chinach (przegląd)

Yixiang Chen

ORCID: 0009-0000-5469-8641

Polski filozof, estetyk i teoretyk sztuki Roman Ingarden (1893–1970) to postać dobrze znana w chińskich kręgach akademickich. Słynący ze swoich osiągnięć w dziedzinie fenomenologii, Ingarden wywarł znaczący wpływ na współczesną chińską teorię literatury i sztuki. Szczególnie dobrze przyjęty był zaproponowany przez niego przejrzysty, warstwowy układ dzieła literackiego. Wcześniej chińscy teoretycy zwykli omawiać literaturę w dwóch aspektach: struktury i treści. Według największej bazy prac naukowych w Chinach – CNKI dorobek chińskich badaczy poświęcony Ingardenowi obejmuje 72 artykuły w czasopismach, 23 prace magisterskie i 5 rozpraw doktorskich. Jednakże spośród tych publikacji tylko dwa teksty analizują sposób rozpowszechnienia i recepcji Ingardena w Chinach – przy czym oba ukazały się około piętnastu lat temu: jeden w 2010, drugi w 2011 roku. Niniejszy artykuł przedstawia, jak przebiegała chińska transmisja i recepcja myśli Ingardena, odpowiadając tym samym na długo odczuwaną w środowisku potrzebę i umożliwiając badaczom z Polski i innych krajów, by spojrzeli na twórczość tego wybitnego myśliciela z innej perspektywy.

W tekście pragnę się skupić na trzech kwestiach: po pierwsze, w jakich okolicznościach Ingarden został przedstawiony w Chinach? Po drugie, w jaki sposób jego koncepcje były przyjmowane i analizowane przez chińskie środowisko naukowe? I wreszcie: jaki wpływ wywiera on dziś na chińskich studentów i badaczy? Mam nadzieję, że artykuł ten przyczyni się do pogłębienia wymiany kulturowej i wzajemnego zrozumienia między Polską a Chinami.

W ujęciu ogólnym zachodnie osiągnięcia w naukach ścisłych i humanistyce napływały do Chin dwufalowo. Pierwsza fala rozpoczęła się po wybuchu pierwszej wojny opiumowej w 1840 roku; druga zaś zapoczątkowana została w 1978 roku wraz z reformami i polityką otwarcia kraju na świat. Przed wojną opiumową Chiny stanowiły potęgę cywilizacyjną i odgrywały wiodącą rolę na arenie międzynarodowej. Starożytni Chińczycy uznawali nawet swój kraj za centrum świata, a inne narody za dzikie i barbarzyńskie. Skutkiem takiego podejścia była postawa pełna arogancji i ignorancji wobec rozkwitającej nowoczesnej cywilizacji Zachodu. Sytuacja pogorszyła się znacząco w czasie panowania w latach 1644–1911 dynastii Qing, której władcy ograniczali zagraniczny handel i międzynarodowe kontakty. Arogancja reżimu i wynikająca z niej polityka izolacji pogłębiały zacofanie kraju i pozostawiały Chiny w tyle za nowożytnym Zachodem. Klęska wojen opiumowych i innych konfliktów zbrojnych skłoniła chińskich władców i myślicieli do poszukiwania przyczyn porażek i odnalezienia odpowiednich rozwiązań; takie działania zapoczątkowało proces uczenia się od Zachodu. Wówczas narodziło się hasło: „Ucz się zaawansowanej technologii od cudzoziemców, aby móc im dorównać” (*Learn advanced technologies from the foreigner in order to cope with them*); od tego także momentu wykształceni Chińczycy coraz chętniej promowali, tłumaczyli i studiowali zachodnie osiągnięcia w naukach ścisłych, technologii oraz humanistyce. Proces westernizacji osiągnął swój punkt szczytowy w 1919 roku wraz z powstaniem zainicjowanego przez grono profesorskie i studenckie na Uniwersytecie Pekińskim Ruchu 4 Maja, który wywołał falę protestów na terenie całych Chin. W czasie tych wydarzeń uczeni apelowali o „nową kulturę” (zachodnią), która zastąpiłaby „starą” (tradycyjną kulturę chińską). Niektórzy nawet opowiadali się za całkowitą westernizacją kultury rodzimej – pomysł ten rozbudził głośne debaty i dyskusje. Wielu argumentowało za utrzymaniem zasady „chińska kultura jako fundament, wiedza Zachodu do praktycznego zastosowania”. W konsekwencji Chiny nie miały innego wyjścia, jak stać się częścią nowoczesnych systemów politycznych, gospodarczych i kulturowych, które były całkowicie zdominowane przez Zachód.

Niemniej jednak społeczeństwo chińskie pragnęło aktywnie czerpać z drugiej fali wpływów zachodnich. Reformy i polityka otwarcia stały się częścią czterech podstawowych punktów w polityce narodowej Chin – wszystkie wynikały z przeszłych doświadczeń kraju i lekcji, jakiej udzieliła historia. Jak powiedział prezydent Chin Xi Jinping podczas dorocznej konferencji Azjatyckiego Forum Boao w 2018 roku, historia ludzkości pokazuje, że otwartość prowadzi do postępu, podczas gdy izolacja pozostawia naród w tyle. To z powodu polityki izolacyjnej Chiny były w drugiej połowie XIX wieku nieustannie najeżdżane i plądrowane przez mocarstwa zachodnie: zawłaszczano terytoria, wymuszano daniny, grabiono cenne antyki, spalono pałac królewski. Wydarzenia te były traumatyczne dla chińskiej ludności. Aby nadażyć za społeczeństwem międzynarodowym i rozwinąć chińską gospodarkę, rząd centralny podjął w roku 1978 decyzję o reformach i postanowił otworzyć Chiny na zewnętrzny świat. Od tamtej pory ludzie różnych środowisk konkurowali ze sobą w nawiązywaniu zagranicznych kontaktów, przede wszystkim z Zachodem; języki obce, szczególnie język angielski, stały się podstawowym przedmiotem w szkołach, umożliwiając chińskim studentom i naukowcom efektywne komunikowanie się z międzynarodową społecznością. Na tym tle wiele dzieł, głównie anglojęzycznych, zostało przetłumaczonych na język chiński, a następnie były intensywnie czytane, analizowane i omawiane w środowiskach akademickich. Nowe koncepcje, terminy i teorie zyskiwały aprobatę chińskich uczonych i były przez nich adaptowane; podczas drugiej fali zachodnich wpływów badacze usłyszeli także po raz pierwszy o Romanie Ingardenie. Prace polskiego teoretyka zostały szybko rozpowszechnione i cieszyły się pozytywną recepcją.

Na popularność Ingardena w Chinach wpłynął w znacznej mierze przekład. Od roku 1978 badacze angażowali się w tłumaczenia jego dzieł na język chiński. Co jednak istotne, większość przekładów nie powstała na podstawie polskich bądź niemieckich oryginałów, tylko na podstawie wersji anglojęzycznych; do dziś tylko jedno dzieło Ingardena przełożono bezpośrednio z języka polskiego. Na początku tłumaczono zaledwie część dorobku autora, pojedyncze rozdziały z książek: dla przykładu Zhu Liyuan – słynny chiński teoretyk literatury i sztuki – przetłumaczył tekst *Artistic and Aesthetic Values* opublikowany w „*British Journal of Aesthetics*” w lipcu 1964 roku¹; przekład chiński ukazał się w 1985. Wang Fengzhen natomiast przełożył artykuł *Phenomenological Aesthetics: An Attempt At Defining its Range* w roku 1991², a w 2004 Zhang Xushu ukończył przekład *The Cinematographic Drama (the Film)* – rozdział angielskiej wersji studium *The Literary Work of Art*³. Wszystkie wspomniane przekłady powstały na podstawie angielskich tłumaczeń. Żadna z prac Ingardena nie została przełożona bezpośrednio z języka polskiego do momentu, gdy Zhang Zhenhui opublikował w 2008 roku chińską wersję książki *O dziele literackim*⁴. Choć przywołani badacze przyczynili się w znacznej mierze do promocji myśli Ingardena w Chinach, bariera językowa doprowadziła do przeinaczeń i błędnych interpretacji jego koncepcji. Zarówno w chińskim, jak i polskim środowisku naukowym w celu wzmocnienia wzajemnej wymiany myśli potrzeba dziś badaczy biegłych w obu językach i obytych w obu kulturach.

Oprócz przekładów prac Ingardena chińskich akademików zainteresowały także zachodnie dzieła jemu poświęcone. Niektóre z zagranicznych prac zostały przełożone na język chiński i odegrały ważną rolę w recepcji Ingardena. Wymienię kilka z nich. W 1977 roku ukazało się chińskie wydanie *Teorii literatury* (oryg. *Theory of Literature*) René Welleka i Austina Warrena, w którym autorzy posłużyli się koncepcją Ingardena, by omówić sposób istnienia dzieła literackiego. Dzieło *Four Critics: Croce, Valery, Lukacs, and Ingarden* (Czterej krytycy: Croce, Valery, Lukacs i Ingarden) Welleka zostało opublikowane po chińsku w 1983 roku (tłum. Lin Xianghua), sytuując Ingardena w gronie czterech największych badaczy Zachodu. *Teoria literatury. Wprowadzenie* (oryg. *Literary Theory: An Introduction*) Terry’ego Eagletona ukazała się w 1986 roku (tłum. Wu Xiaoming). Dzieło Roberta Maglioli *Phenomenology and Literature: An Introduction* (Fenomenologia i literatura. Wprowadzenie), w którym autor podejmuje temat przejęcia przez Welleka conceptów Ingardena, wyszło w roku 1988 i 1992, a tłumaczyli je Zhou Ning, a następnie Wang Yuechuan i Lan Fei. Istnieją także dwie chińskie wersje studium *The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response* (Czytanie. Teoria odbioru estetycznego), w którym Wolfgang Iser omawia Ingardenowską kategorię „niedookreślenia” – pierwszą wersję współtłumaczyli Jin Yuanpu i Zhou Ning w 1991 roku, a drugą, opublikowaną w tym samym roku, Jin Huimin. Dzieło *The Phenomenology of Aesthetic Experience* (Fenomenologia doświadczenia estetycznego) Mikela Dufrenne’a przełożono z języka francuskiego w 1992 roku (tłum. Han Shuzhan), natomiast *The Phenomenological Movement: A Historical Introduction* (Historyczne wprowadzenie do ruchu fenomenologicznego) Herberta Spiegelberga, w którym

¹ Artykuł powstał na podstawie wykładu wygłoszonego dla Brytyjskiego Towarzystwa Estetyki 6 listopada 1963 r. Wersja polska o tytule *Wartość artystyczna i wartość estetyczna* znalazła się w drugim tomie dzieła Ingardena *Studia z estetyki* (1958). Przyp. tłum.

² Na podstawie wykładu wygłoszonego w Instytucie Estetyki Uniwersytetu Amsterdamskiego 17 marca 1969 r. Polska wersja zatytułowana *O estetyce fenomenologicznej* znalazła się w trzecim tomie Ingardenowskich *Studiów z estetyki* (1970). Przyp. tłum.

³ Polska wersja studium *O dziele literackim* została wydana w 1960 r.; polski tytuł przywoływanego z niej rozdziału brzmi *Widowisko kinematograficzne (film)*. Przyp. tłum.

⁴ Należy zaznaczyć, że oryginał *Das literarische Kunstwerk* ukazał się najpierw po niemiecku w 1931 r. i został w latach 50. przetłumaczony na język polski jako *O dziele literackim*.

autor opracowuje filozoficzne i estetyczne koncepcje Ingardena, przetłumaczyli w 1995 roku Wang Binwen i Zhang Jinyan. Praca *How to Do Theory*, w której Iser przedstawił Ingardenowską ideę warstwowej budowy dzieła, wyszła w tłumaczeniu zbiorowym (Zhu Gang i in.) w 2008 roku.

Wielka szkoda, że większość chińskich przekładów dzieł Ingardena powstała z wersji anglojęzycznych, a nie z niemieckich bądź polskich oryginałów, zwłaszcza że teoretyk tworzył przede wszystkim w tych dwóch językach. Tłumaczenie zapośredniczone doprowadziło do problematycznej recepcji Ingardena w Chinach i błędnych interpretacji nie tylko koncepcji samego filozofa, lecz także innych wybitnych polskich pisarzy, myślicieli i uczonych. Tym bardziej konieczne staje się dziś wzmocnienie kontaktów kulturowych oraz interpersonalnych między Chinami a Polską. Chiński rząd apeluje o pogłębienie wzajemnej komunikacji i transnarodowej wymiany myśli: w swoim przemówieniu otwierającym Konferencję Dialogu Cywilizacji Azjatyckich (*The Conference on Dialogue of Asian Civilizations*), 15 maja 2019 roku, prezydent Xi podkreślił, że „musimy pozostać otwarci i inkluzywni oraz wzajemnie czerpać z tego, co jest naszą mocną stroną” (*we need to stay open and inclusive and draw on each other's strengths*); dodał również, że „musimy iść z duchem czasu i odkrywać nowe przestrzenie rozwoju” (*we need to advance with the times and explore new ground in development*). Jak zatem realizować te cele? Pierwszym krokiem jest przełamanie bariery językowej, ponieważ to język stanowi medium dla myśli. Na szczęście młode pokolenie chińskich badaczy, doskonale znających język polski, pracuje obecnie nad tłumaczeniami prac Ingardena oraz innych polskich autorów. Można oczekiwać, że wraz z pogłębianiem się dialogu między Chinami a Polską coraz więcej wybitnych postaci polskiej kultury stanie się dobrze znanych w chińskich kręgach akademickich. Istotne jest zatem, w kontekście obu krajów, by promować wymianę studencką i umożliwić naukę obcego języka i obcej kultury.

Na długo jednak przed powstaniem przytoczonych powyżej przekładów na język chiński teorie Ingardena dotyczące filozofii, sztuki i estetyki zdążyły wzbudzić zainteresowanie chińskiego środowiska naukowego. Li Youzheng, wybitny badacz z Chińskiej Akademii Nauk Społecznych, był pierwszym znanym uczonym specjalizującym się w twórczości Ingardena w Chinach. W 1980 roku opublikował artykuł poświęcony polskiemu teoretykowi w czasopiśmie „Aesthetics”, jednym z najbardziej cenionych chińskich periodyków⁵. Tekst zatytułowany (po chińsku) jako *Fenomenologiczna estetyka Romana Ingardena* stworzył solidne podstawy pod późniejsze badania nad Ingardenem i miał ogromne znaczenie dla rozwoju chińskiego dyskursu teoretycznego. Artykuł skupiał się na trzech zasadniczych kwestiach: po pierwsze, czym jest Husserłowska teoria intencjonalności i w jaki sposób wpłynęła ona na literackie i artystyczne koncepcje Ingardena? Po drugie, jakie były najważniejsze i najbardziej nowatorskie tezy teoretyka w jego dwóch dobrze znanych monografiach *O dziele literackim* (oryg. niem. 1931) oraz *O poznawaniu dzieła literackiego* (oryg. pol. 1936)? I wreszcie: jakie były poglądy Ingardena na temat artystycznych i estetycznych wartości wyrażone w dwóch innych dziełach: *Ontology of the Work of Art* (Studia nad ontologią sztuki; oryg. niem. 1962)⁶ oraz *Przeżycie – dzieło – wartość* (oryg. niem. 1969)? Odpowiadając

⁵ Yongqing Zhang, „The Reception of Literary Theory of Roman Ingarden in Contemporary China”, *Yuejiang Academic Journal* 6 (2010): 124. [张永清：《罗曼·英伽登文论在当代中国的接受》，载《阅江学刊》2010年12月第6期，第124页。]

⁶ Angielskie wydanie, do którego nawiązuje autor, stanowi przekład niemieckiego oryginału *Untersuchungen zur Ontologie der Kunst*. Prace składające się na to dzieło zostały wydane po polsku w drugim tomie Ingardenowskich Studiów z estetyki. Przyp. tłum.

na te pytania, Li przedstawił chińskim teoretykom kluczowe pojęcia teorii Ingardena, takie jak warstwowa budowa dzieła literackiego. Drugą istotną zasługą tego artykułu było wyodrębnienie dwóch okresów twórczości Ingardena i przypomnienie czytelnikom, że jego późne prace zasługują na równie uważne potraktowanie. Artykuł nie był pozbawiony niedociągnięć, takich jak miejscowe błędy interpretacyjne czy nadmierne wspieranie się źródłami anglojęzycznymi, bez odniesienia do polskich i niemieckich oryginałów. Niemniej jednak publikacja wywarła ogromny wpływ na rozwój badań nad Ingardenem — wpływ, któremu, jak zauważa Zhang, nie dorównał żaden inny tekst opublikowany na przestrzeni kolejnych dwóch dekad⁷.

Kontynuując tę ścieżkę badań, wielu innych akademików podejmowało studia nad Ingardenem. Siedemdziesiąt dwa artykuły naukowe pojawiły się po wpisaniu nazwiska polskiego teoretyka w bazie CNKI⁸. W jednym z nich Chen Deng omówił Ingardenowską ontologię sztuki, kognitywizm artystyczny oraz teorię dotyczącą wartości estetycznej, podkreślając, że koncepcje Ingardena stanowią cenne narzędzie analizy i pozwalają lepiej przyjrzeć się dziełom literackim i artystycznym. Artykuł ten stanowi jedno z najbardziej kompleksowych ujęć Ingardenowskiej teorii estetycznej w chińskiej humanistyce i znacząco się przyczynił do upowszechnienia myśli teoretyka w kraju. Z kolei Jiang Jiyong zbadał wpływ Ingardena na teorię czytelniczego rezonansu (*Reader-Response Theory*) i estetycznej recepcji (*Reception Aesthetics*), dowodząc, że jego refleksja nad rolą czytelnika w konstruowaniu znaczenia dzieła literackiego stanowiła fundament obu tych nurtów. W tekście tym szczegółowo i precyzyjnie zaprezentowano przykłady popierające argumentację, dzięki czemu wywód staje się wyjątkowo przekonujący.

Zhang Yongqing, znany profesor estetyki i teorii sztuki z Uniwersytetu Renmin w Chinach, podsumował krajowe badania poświęcone Ingardenowi prowadzone w latach 1980–2010. W swoim artykule zasygnalizował trzy główne problemy pojawiające się w chińskich studiach nad Ingardenem oraz zaproponował dwa rozwiązania. Zhang wskazywał, że chińscy uczeni w sposób niewystarczający zbadali immanentny związek między filozofią Ingardena a jego teorią literatury, a także, że interpretacja ontologii dzieła literackiego była w Chinach silnie ukształtowana przez Welleka, a ujęcie Ingardenowskiej „aktualizacji” – zdominowane perspektywą Isera. Ponieważ większość chińskich badaczy poznawała Ingardena poprzez źródła anglojęzyczne, byli oni szczególnie podatni na wpływ zachodnich interpretacji. Odnosząc się do tych problemów, Zhang sformułował dwie sugestie: po pierwsze, aby wzmocnić badania nad Ingardenem w Chinach, należy tłumaczyć więcej prac bezpośrednio z języka niemieckiego i polskiego; po drugie, interpretując prace Ingardena, należy stawiać nowe pytania badawcze⁹.

Tematem wielu artykułów w chińskich badaniach była także koncepcja „jakości metafizycznych” Ingardena. Li Xiaolin na przykład utrzymuje, że „metafizyczna jakość” stanowi estetyczną wartość warstwy przedmiotów przedstawionych. Dopiero poprzez ujawnienie jakości metafizycznej dzieło literackie lub artystyczne osiąga swój pełny wyraz. Choć owo pojęcie pojawia się już w Ingardenowskiej

⁷ Zhang, „The Reception of Literary Theory of Roman Ingarden in Contemporary China”, 124. [张永清：《罗曼·英伽登文论在当代中国的接受》，第124页。]

⁸ Najpopularniejsze chińskie tłumaczenia nazwiska Ingardena to „英加登” oraz „英伽登” – obie wersje zostały użyte podczas przeszukiwania bazy CNKI, 31 października 2024 r.

⁹ Yongqing Zhang, „Problems and Thinking: Studies of Ingarden’s Literary Theory for Three Decades”, *Literature & Art Studies* 2 (2011): 40. [张永清：《问题与思考：英伽登文论研究三十年》，载《文艺研究》2011年第2期，第40页。]

ontologii literatury, nadal domaga się doprecyzowania, szczególnie w tych fragmentach pism teoretycznych, które dotyczą doświadczenia estetycznego i wartości estetycznej. Metafizyczna jakość nie jest jedynie kategorią stylistyczną czy estetyczną, lecz wiąże się także z wartościami pokrewnymi religii i metafizyce. Na tej zasadzie koncepcja Ingardena nie jest tylko nierozzerwalnie związana z fenomenologią, ale współbrzmi również z tradycją estetyki metafizycznej.

Oprócz artykułów naukowych znaczący wkład w badania nad Ingardenem w Chinach wniosły także prace magisterskie i rozprawy doktorskie. W bazie CNKI odnaleziono łącznie 23 prace magisterskie i 11 doktoratów, które można podzielić na trzy kategorie. Pierwszą grupę stanowią studia poświęcone teoriom Ingardena; druga obejmuje zastosowania jego kluczowych pojęć w analizach dzieł literackich i artystycznych; trzecia zaś to prace, w których myśl Ingardena została włączona w szersze badania nad estetyką fenomenologiczną. Dla przykładu w pracy napisanej przez Wu Keqin prześledzona zostaje Ingardenowska ontologia literatury i utrzymuje się tezę, że skoncentrowanie Ingardena na intencjonalnej analizie dzieł literackich pozwala zaproponować rozwiązanie sporu między „idealizmem a realizmem” oraz połączyć literacką ontologię z epistemologią. Rozprawa ta próbuje ukazać Ingardenowską ontologię literatury z czterech perspektyw: pierwsza dotyczy sposobu, w jaki dzieła literackie „konstytuują” świat, druga „materialnego” charakteru istnienia dzieła, trzecia zjawiska przeżycia estetycznego, a czwarta systemów wartości dzieła literackiego. Z kolei Xiong Haiyang w swoim doktoracie podjął studia nad Ingardenowską ontologią sztuki. Aby rozwiązać słynny spór między „idealizmem a realizmem” w dziejach filozofii, polski teoretyk miał poświęcić się badaniom nad ontologią i kolejno przeanalizował sposób istnienia oraz strukturę dzieł literackich, muzycznych, malarskich i architektonicznych. Na tej podstawie Ingarden, według autora pracy, miał wykazać, że dzieła sztuki są szczególnym typem czysto intencjonalnych przedmiotów, różniącym się zarówno od przedmiotów realnych, jak i idealnych, posiadającym zarazem schematyczną, wielowarstwową oraz jakościową strukturę. Teza doktoratu głosiła, że w ten właśnie sposób, inspirowany metodologią fenomenologiczną Ingarden wprowadził zestaw fenomenologicznych rozwiązań do ogólnej teorii sztuki. W innym doktoracie, autorstwa Zhu Shu, zastosowana została Ingardenowska teoria warstwowego układu dzieła literackiego, myślenie obrazami w dramacie oraz teoria języka poetyckiego w badaniach nad przekładem dramatów. Celem było zaproponowanie podziału sytuacji dramatycznej na trzy warstwy: językową, obrazową oraz istotową (*that of essence*), które stają się kluczowe dla zrozumienia struktury i znaczenia dramatu w przekładzie.

W ostatnich dwóch dekadach ukazało się wiele monografii poświęconych Ingardenowi. Można je podzielić na dwie grupy. Pierwszą stanowią publikacje poświęcone wyłącznie badaniom dzieł teoretyka. Przykładem jest książka Guo Yongjiana zatytułowana *A Study of Roman Ingarden's On Literary Works from the Perspective of Literature Phenomenology* (*O dziele literackim Romana Ingardena z perspektywy literackiej fenomenologii*) i wydana w 2011 roku przez Academia Press w Szanghaju. W tej pracy Guo szczegółowo omawia teorie Ingardena w kontekście sposobu istnienia dzieła literackiego, intencjonalnych przedmiotów oraz warstwowej budowy dzieła literackiego: warstwy brzmień słownych, warstwy znaczeniowej, warstwy przedmiotów przedstawionych oraz warstwy uschematyzowanych wygładów; analizuje również konkretyzację i polifoniczną harmonię dzieła. Ponadto autor rozważa wpływ Ingardena na współczesną myśl estetyczną w Chinach. Drugą grupę stanowią publikacje, w których Ingarden jest włączony w nurt badań nad fenomenologią, traktowany jako przedstawiciel tego kierunku. Przykładem jest praca Zhang Yunpenga i Hu Yishana *Phenomenology Method and Aesthetics: from Husserl to*

Dufrenne (Metoda fenomenologiczna i estetyka: od Husserla do Dufrenne'a) wydana w 2007 roku przez Zhejiang University Press w Hangzhou. W tej monografii Zhang i Hu omawiają w sposób chronologiczny twórczość fenomenologów od Husserla po Dufrenne'a; Ingarden zostaje umiejscowiony w rozdziale trzecim, pomiędzy Moritzem Geigerem a Dufrenne'em.

W ostatnich latach, na fundamencie wcześniejszych badań, coraz więcej chińskich uczonych zaczęło się na nowo zastanawiać nad teoriami Ingardena. Liu Yanshun na przykład poddał krytyce Ingardenowską redukcję fenomenologiczną. Badacz sugeruje, że Ingarden w swoim studium *O dziele literackim* urzeczywistnia zarówno ideę, jak i działanie redukcji fenomenologicznej. Polski teoretyk ma, zdaniem chińskiego badacza, wykazywać, że świadomość uczestnicząca w akcie intencjonalnym może nie tylko zostać zachowana jako pewien „resztkowy” ślad, lecz że zasadnicze elementy tego aktu, niesione przez świadomość, także mogą zostać ocalone i odtworzone poprzez akty przypominania i refleksji. Według Liu prowadzi to jednak do pomieszania wiedzy z przyjemnością estetyczną, opóźniając tym samym redukcję czasowości przeżycia estetycznego. Po pierwsze, według badacza Ingarden ogranicza znaczenie czy też aktualność (*timeliness*) przeżycia estetycznego poprzez redukcję poznawczą. Wiedza, jako ponadczasowy (*timeless*) ślad, może być zachowana dzięki przypomnieniu i refleksji, natomiast przeżycie estetyczne – rozumiane jako bezpośrednie doznanie zmysłowe – jest pierwotne i momentalne. Jego estetyczna aktualność zależy jednak zawsze od okoliczności; nie istnieje „absolutny ślad” (*absolute residue*), jedynie względny, dlatego możliwa jest tylko względna redukcja estetyczna. Po drugie, Ingarden rozбивa absolutną jednoczesność bądź absolutną intencjonalność przeżycia estetycznego, zastępując je względną intencjonalnością, czy też względną jednoczesnością przeżycia poznawczego. Traktuje wówczas dzieło literackie jako byt całkowicie autonomiczny, służący jedynie poznaniu poprzez przypomnienie i refleksję, co prowadzi do zaniku innych wymiarów czasowości estetycznej. Po trzecie, Ingarden pomija fakt, że w estetycznej świadomości czasu uwaga ma charakter jednokierunkowy i rozwija się w sposób ciągły, a samo przeżycie ma, w kontekście czasowym, płynną strukturę. Według badacza Ingarden błędnie zakłada, że postawa zdystansowanego obserwatora może współistnieć ze zmysłową przyjemnością, i próbuje powiązać to z fenomenologiczną redukcją istoty dzieła literackiego.

Podsumowując, Ingardenowskie teorie artystyczne, estetyczne i filozoficzne były rozpowszechniane i przyjmowane w Chinach dwufalowo, w momencie gdy ludność Chińska otwierała się na osiągnięcia cywilizacji zachodnich. Przedstawienie Ingardena chińskiemu dyskursowi akademickiemu było możliwe dzięki przekładom, choć głównie opracowanym poprzez wersje anglojęzyczne, a nie polskie czy niemieckie, co czasami prowadziło do nieporozumień. Spośród jego dzieł największą popularność w Chinach zdobyły *O dziele literackim* oraz *O poznawaniu dzieła literackiego*. Od ponad czterech dekad chińskie środowisko naukowe zajmuje się twórczością Romana Ingardena. Prace poświęcone jego kluczowym pojęciom, takim jak ontologia sztuki, jakość metafizyczna czy warstwowy układ dzieła literackiego, były nieustannie tłumaczone, analizowane i wykorzystywane przez chińskich studentów i badaczy, a niektóre z nich trafiły nawet do podręczników literaturoznawstwa. Ingarden stał się postacią kluczową w chińskim procesie przyswajania i adaptacji zagranicznych teorii.

tłumaczyła Izabela Sobczak

Bibliografia

- Chen, Deng. „On Ingarden's Aesthetics of Phenomenology”. *Journal of Sichuan International Studies University* 4 (2001): 8–11. [陈登：《论罗曼·英伽登的现象学美学》，载《四川外语学院学报》2001年7月第17卷第4期，第8-11页。]
- Guo, Yongjian. *A Study of Roman Ingarden's On Literary Works from the Perspective of Literature Phenomenology*. Shanghai: Academia Press, 2011. [郭勇健：《文学现象学：英伽登〈论文学作品〉研究》，上海：学林出版社，2011年。]
- Jiang, Jiyong. „Roman Ingarden's Influence on Reader Reception Theory”. *Foreign Literature Studies* 1 (2001): 7–11. [蒋济永：《罗曼·英伽登对读者接受理论的影响》，载《外国文学研究》2001年第1期，第7-11页。]
- Li, Xiaolin. „An Analysis of Ingarden's Metaphysical Quality”. *Journal of Fuzhou University (Philosophy and Social Sciences)* 3 (2013): 83–87. [李晓林：《英伽登“形而上学质”辨析》，载《福州大学学报（哲学社会科学版）》2013年第3期，第83-87页。]
- Liu, Yanshun. „Phenomenology Reduction as Cognitive Reduction Trespasses Aesthetic Reduction: On the Delay of Aesthetic Temporality in Ingarden's *The Literary Work of Art*”. *Journal of Northeast Normal University (Philosophy and Social Sciences)* 2 (2024): 12–21. [刘彦顺：《现象学还原作为认识还原对审美还原的僭越——罗曼·英伽登〈论文学作品〉对审美时间性的耽搁》，载《东北师范大学学报（哲学社会科学版）》2024年第2期，第12-21页。]
- Luo, Fuwen. „On the Occurrence and its Immanent Logic of Picture Consciousness”. *Jiangsu Social Sciences* 2 (2013): 46–51. [罗纭文：《试论图像意识的发生与内在逻辑》，载《江苏社会科学》2013年第2期，第46-51页。]
- Su, Hongbin. „A Study of the Three Dimensions of Ingarden's Literary Language Phenomenology: Linguistic Sound, Meaning and Object”. *Social Science Front* 9 (2019): 165–173. [苏宏斌：《语音·意义·现象：英伽登文学语言现象学的三个维度》，载《社会科学战线》2019年第9期，第165-173。]
- Su, Hongbin. *An Introduction to Phenomenological Aesthetics*. Beijing: The Commercial Press, 2005. [苏宏斌：《现象学美学导论》，北京：商务印书馆，2005。]
- Wang, Yichuan. „Interpretation of the Strata of Literary Text and other Strata”. *Theoretical Studies in Literature and Art* 1 (2011): 2–6. [王一川：《理解文学文本层面及其余衍层》，载《文艺理论研究》2011年第1期，第2-6页]
- Wu, Keqin. „On Ingarden's Literary Ontology Thoughts”. A dissertation submitted to Suzhou University for Ph.D., September 2010. [武克勤：《英伽登文学本体论思想研究》，苏州大学博士学位论文，2010年9月。]
- Xiong, Haiyang. „A Research on Roman Ingarden's Art Theory”. A dissertation submitted to Nanjing University for Ph.D., May 2019. [熊海洋：《罗曼·英伽登的艺术理论研究》，南京大学博士学位论文，2019年5月。]
- Zhang, Xushu. *A Study of Ingarden's Phenomenological Aesthetics*. Hefei: Huangshan Publishing House, 2004. [张旭曙：《英伽登现象学美学初论》，合肥：黄山书社，2004。]
- Zhang, Yongqing. „Problems and Thinking: Studies of Ingarden's Literary Theory for Three Decades”. *Literature & Art Studies* 2 (2011): 40–46. [张永清：《问题与思考：英伽登文论研究三十年》，载《文艺研究》2011年第2期，第40-46页。]
- . „The Reception of Literary Theory of Roman Ingarden in Contemporary China”. *Yuejiang Academic Journal* 6 (2010): 118–126. [张永清：《罗曼·英伽登文论在当代中国的接受》，载《阅江学刊》2010年12月第6期，第118-126页。]
- Zhang, Yunpeng, Hu Yishan. *Phenomenology Method and Aesthetics: from Husserl to Dufrenne*. Hangzhou: Zhejiang University Press, 2007. [张云鹏、胡艺珊：《现象学方法与美学：从胡塞尔到杜夫海纳》，杭州：浙江大学出版社，2007年。]
- Zhu, Shu. „Situation Translation and Translational Situation: A Study of the Meta-Problem of Drama Translation”. A dissertation submitted to East China Normal University, May 2014. [朱姝：《情境翻译与翻译情境——戏剧翻译元问题研究》，华东师范大学博士学位论文，2014年5月。]

SŁOWA KLUCZOWE:

*rozpowszechnienie
i recepcja*

ABSTRAKT:

Roman Ingarden był wybitnym polskim filozofem, estetykiem i teoretykiem, którego osiągnięcia w dziedzinie fenomenologii wywarły znaczący wpływ na współczesne środowisko badawcze i studenckie w Chinach. Choć w chińskim środowisku akademickim powstały artykuły i monografie poświęcone Ingardenowi, nie ukazało się dotąd żadne opracowanie w języku angielskim, które omawiałoby sposób rozpowszechnienia i recepcji jego myśli. Niniejszy artykuł koncentruje się na trzech zagadnieniach: po pierwsze, w jakich okolicznościach Ingarden został wprowadzony do chińskiego dyskursu teoretycznego? Po drugie, w jaki sposób jego prace były rozpowszechniane i przyjmowane przez chińskie środowisko naukowe? I wreszcie: jaki wpływ wywiera on dziś na studentów i badaczy? Podjęcie tych zagadnień przyczyni się do pogłębienia wymiany kulturowej i wzajemnego zrozumienia między Polską a Chinami.

Chiny

ROMAN INGARDEN

NOTA O AUTORZE:

Yixiang Chen – doktor, literaturoznawca, wykładowca w Szkole Języków Obcych Uniwersytetu Shaoyangw prowincji Hunan (Chiny). Jego zainteresowania badawcze obejmują literaturę brytyjską i amerykańską, teorię literatury oraz estetykę. Opublikował kilka artykułów krytycznoliterackich poświęconych angielskiej prozie i obecnie pracuje nad twórczością amerykańskiego filozofa i krytyka literackiego, Stanleya Cavella. Email: 343953744@qq.com. |